

عنوان و نام پدیدآورنده: تاریخ و عقاید وهابیت؛ نویسندگان: مهدی فرمانیان ... (و دیگران)؛
تهیه و تنظیم: معاونت تبلیغ و امور فرهنگی حوزه‌های علمیه
مشخصات نشر: قم: ذکر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۶۴۰ ص.

ISBN 978-602-8642-4-9 : ۳۳۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: قیفا

یادداشت: گروه نویسندگان: مهدی فرمانیان، رضا صادقیان، محمد معینی‌فر، عبدالواحد سامری،
مریم شیرین‌جانی.

یادداشت: کتابنامه

موضوع: وهابیت -- تاریخ

موضوع: وهابیت -- عقاید

موضوع: سلفیه -- تاریخ

موضوع: سلفیه -- عقاید

موضوع: اهل سنت -- فرقه‌ها

شناسه افزوده: فرمانیان، مهدی.

شناسه افزوده: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، معاونت تبلیغ و امور فرهنگی

رده بندی کنگره: ۲۱۳۹۶ ت ۲۳۸۱۶ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۵۲۷

شماره کتابشناسی ملی: ۹۶۲۷۸۳۶

تاریخ و عقاید

جمعی از نویسندگان

مدیریت فرق و ادیان

معاونت تبلیغ و امور فرهنگی حوزه‌های علمیه

تاریخ و عقید و هابیت

تهیه و تنظیم: معاونت تبلیغ و امور فرهنگی حوزه علمیه
نویسندگان: مهدی فرمانیان، رضا صادقیان، محمد معتمدی

عبدالواحد بامری و مریم شیرین جانی

ویرایش: سید جمال الدین نصیری

ناشر: ذکرئ

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۷

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

قیمت: ۳۳۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹-۴-۹۸۶۴۲-۶۰۰-۹۷۸

مرکز پخش:

قم، جمکران، بلوار انتظار، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه.

معاونت تبلیغ و امور فرهنگی

تلفن: ۰۲۵-۳۷۲۵۵۸۹۰ (داخلی ۴۵۴)

کلام اول و آخر

پاسخ تمام اشکانت و هابیان را خدا در قرآن با این آیه داده است:

﴿رَسُولًا مِّنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّنْ رَبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطَّيْرِ كَهَيْئَةِ طَيْرٍ فَأَنْفِخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَ الْأَبْرَصَ وَ أُحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أَنَا نُكَلِّمُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَ مَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ﴾ (آل عمران / ۴۹)

«و [او را به عنوان] پیامبری به سوی بنی اسرائیل می فرستد که او به آنان می گوید: [در حقیقت، من از جانب پرورد باریان برای شما معجزه‌ای آورده‌ام. من از گل برای شما [چیزی] به شکل پرنده می سازم، آنرا در آن می دمم، پس به اذن خدا پرنده‌ای می شود و به اذن خدا نابینای مادرزاد و پیر را بهبود می بخشم و دگان را زنده می گردانم و شما را از آنچه می خورید و در خانه‌هایتان ذخیره می کنید، چیزی دهم. مسلماً در این [معجزات] برای شما؛ اگر مؤمن باشید، عبرت است.»

خلق پرنده، شفای مریض، زنده کردن مرده و علم غیب، کاری خدا نیست؛ اما عیسای ناصری علیه السلام - مردی از مردان خدا - به تصریح قرآن این امور را به خود نسبت می دهد. این است مقام اولیای الهی در قرآن که مرده زنده کردن و علم غیب را به انبیای الهی نسبت می دهد و به آنرا علیهم السلام می فرماید: فقط او (خدا) را پرستید.

اگر وهابیان و طرفداران آنان قرآن را باور داشته باشند، همین آیه آنان را کفایت می کند.

فهرست مطالب

پیشگفتار ۲۷

مقدمه ۲۹

فصل اول: پیدایش فرق و مذاهب

مقدمه ۳۳

درس اول: مفاهیم اصلی، تقسیمات مذاهب و اصول آن ۳۵

اهداف ۳۵

تعریف اسلام ۳۵

ملل و نحل ۳۸

فرق و مذاهب ۳۹

واژه مکتب و مقاله ۳۹

علل و عوامل فرقه گرایی ۴۰

۱. اختلاف افکار و سلايق مسلمانان ۴۱

۲. زمینه ها، اهداف و تحولات سياسي اجتماعي ۴۱

۳. اختلاف برداشت از كتاب و سنت ۴۲

۴. روابط اجتماعي، فرهنگي مسلمانان با صاحبان ديگر اديان و مكاتب ۴۲

پرسشها ۴۲

معرفي منابع براي مطالعه بيش تر ۴۴

درس دوم: متون فرقه شناسي و حديث افتراق ۴۵

اهداف ۴۵

۴۵	مقدمه
۴۶	منابع مهم فرقه شناسی
۵۱	بررسی حدیث افتراق
۵۵	پرسشها
۵۵	معرفی منابع برای مطالعه بیش تر
۵۷	درس سوم: فقه حنفی
۵۷	اهداف
۵۷	مقدمه
۵۷	ابوحنیفه و کسب علم
۵۸	اساتید ابوحنیفه
۵۸	اندیشه های سیاسی و اجتماعی ابوحنیفه
۵۹	عوامل گسترش مذهب حنفی
۶۰	تألیفات ابوحنیفه
۶۰	مبانی فقهی ابوحنیفه
۶۱	الف) تقسیم بندی احادیث
۶۲	جایگاه قیاس و استحسان در مکتب اهل بیت
۶۴	اصطلاحات مذهب حنفی
۶۴	ویژگی های فقه حنفی
۶۶	پرسشها
۶۷	معرفی منابع جهت مطالعه بیش تر
۶۹	درس چهارم: فقه شافعی، مالکی و حنبلی
۶۹	اهداف
۶۹	مذهب شافعیه
۷۰	شافعی و سیاست
۷۱	تألیفات شافعی
۷۲	شاگردان شافعی
۷۲	مبانی مذهب شافعی
۷۳	ویژگیهای مذهب شافعی
۷۳	مذهب مالک
۷۴	مهم ترین منابع فقهی مالکیان

فهرست مطالب ۹

۷۴	 عقاید کلامی مالک
۷۵	 امام صادق علیه السلام و مالک بن انس
۷۵	 مبانی مذهب مالکی
۷۶	 ویژگیهای فقه مالکی
۷۷	 باب حنبل
۷۷	 جایگاه علمی و اجتماعی
۷۸	 بنیانهای فکری و اعتقادی ابن حنبل
۷۹	 مبانی فقه حنبلی
۸۰	 ویژگیهای مذهب حنبلی
۸۰	 پرسشها
۸۱	 معرفی منابع جهت تعارض

فصل دوم: مکاتب کلامی

۸۵	 درس پنجم: فرقه‌های نخستین کلام خوارج، مرجئه، قدریه و جهمیه
۸۵	 اهداف
۸۵	 مقدمه
۸۵	 خوارج
۸۶	 تاریخ پیدایش
۸۷	 عقاید خوارج
۸۹	 فرقه‌های خوارج
۹۱	 عقاید و تفکرات اباضیه
۹۲	 مرجئه
۹۲	 تاریخ پیدایش مرجئه
۹۳	 عقاید و اندیشه‌ها
۹۳	 انشعابات و فرق مرجئه
۹۳	 مرجئه در مکتب اهل بیت علیهم السلام
۹۶	 قدریه
۹۶	 معبد جهنمی؛ پیشوای قدریه در بصره
۹۷	 غیلان دمشقی
۹۷	 عقاید و اندیشه‌های قدریه

۹۸	قدریه از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام
۹۹	جهمیه
۹۹	عقاید و اندیشه‌های جهمیه
۱۰۰	پرسشها
۱۰۰	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۱۰۱	درس ششم: اصحاب حدیث
۱۰۱	اهداف
۱۰۱	تاریخ پیدایش
۱۰۵	اصحاب حدیث از احمد بن حنبل
۱۰۶	پرسشها
۱۰۶	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۱۰۷	درس هفتم: معتزله
۱۰۷	اهداف
۱۰۷	مقدمه
۱۰۷	تاریخچه پیدایش معتزله
۱۰۸	معتزله بصره و بغداد
۱۰۹	روش فکری معتزله
۱۰۹	ادوار تطور معتزله
۱۰۹	۱. پیدایش
۱۱۰	۲. تکامل
۱۱۱	۳. افول
۱۱۱	افکار و عقاید معتزله
۱۱۱	۱. توحید
۱۱۱	۲. عدل
۱۱۱	۳. وعد و وعید
۱۱۲	۴. منزله بین المنزلتین
۱۱۸	۵. امر به معروف و نهی از منکر
۱۱۹	پرسشها
۱۱۹	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۱۲۱	درس هشتم: اشاعره

فهرست مطالب ۱۱

۱۲۱	اهداف
۱۲۱	مقدمه
۱۲۱	زندگانی ابوالحسن اشعری
۱۲۲	آثار اشعری
۱۲۳	نقد پژوهی اشعری
۱۲۴	کلام الله نزد اشاعره
۱۲۵	نظریه کسب
۱۲۷	منابع مذهب اشاعره
۱۲۷	«المحصل» خوارزمی
۱۲۸	«المواقف» ابن سیرین
۱۲۹	پرسشها
۱۲۹	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۱۳۱	درس نهم: ماتریدیه
۱۳۱	اهداف
۱۳۱	تاریخ پیدایش
۱۳۳	ماتریدیه در آثار ملل و نحل
۱۳۵	گسترش ماتریدیه
۱۴۰	بزرگان ماتریدیه
۱۴۳	پرسشها
۱۴۳	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل سوم: پیدایش سلفی گری

۱۴۷	درس دهم: احمد بن حنبل و روش توجه به سلف
۱۴۷	اهداف
۱۴۷	مبانی فکری احمد بن حنبل
۱۴۷	اصول اعتقادی احمد بن حنبل
۱۵۱	گرایشهای فکری اصحاب حدیث (قرن ۴-۸)
۱۵۶	پرسشها
۱۵۶	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۱۵۷	درس یازدهم: ظهور ابن تیمیه و تأسیس مکتب سلفیه

اهداف.....	۱۵۷
مقدمه.....	۱۵۷
عقاید ابن تیمیه.....	۱۵۹
پرسشها.....	۱۶۶
معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر:.....	۱۶۶
درس دوازدهم: مفهوم سلف از دیدگاه ابن تیمیه.....	۱۶۷
اهداف.....	۱۶۷
مقدمه.....	۱۶۷
توضیح در تعریف سلف.....	۱۶۷
پرسشها.....	۱۷۷
معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر:.....	۱۷۷
درس سیزدهم: مفهوم عبادت و احکام از دیدگاه ابن تیمیه.....	۱۷۹
اهداف.....	۱۷۹
مقدمه.....	۱۷۹
توسعه در تعریف عبادت و مشرک دانستن تمام مسلمانان.....	۱۸۰
تغییر در تقسیم بندی توحید.....	۱۸۲
تغییر در مفهوم اجتهاد و تأثیر آن بر عصر جدید.....	۱۸۴
پرسشها.....	۱۸۷
معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر:.....	۱۸۸
درس چهاردهم: نقدهای اهل سنت معاصر به ابن تیمیه.....	۱۸۹
اهداف.....	۱۸۹
مقدمه.....	۱۸۹
حنبلیان و ابن تیمیه.....	۱۹۰
شافعیان و نقد افکار ابن تیمیه.....	۱۹۱
پرسشها.....	۱۹۸
معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر:.....	۱۹۸
درس پانزدهم: نقد دیدگاه ابن تیمیه درباره اهل بیت علیهم السلام	۱۹۹
اهداف.....	۱۹۹
مقدمه.....	۱۹۹

فهرست مطالب ۱۳

۲۰۰	ابن تیمیه و فضایل امام علی (ع)
۲۰۲	نظر ابن تیمیه درباره حضرت زهرا (ع)
۲۰۴	عاشورای حسینی (ع) در نگاه ابن تیمیه
۲۰۶	انکار فرستادن سر امام حسین (ع) به شام
۲۰۸	شها
۲۰۸	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر

جل چهارم: احیای تفکر و ظهور گرایشهای سلفی در قرن ۱۲

۲۱۱	مقدمه
۲۱۳	درس شانزدهم: ظاهر محمد بن عبدالوهاب و تأسیس وهابیت در عربستان
۲۱۳	اهداف
۲۱۷	آغاز دعوت محمد بن عبدالوهاب
۲۱۹	پرسشها
۲۱۹	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۲۲۱	درس هفدهم: تاریخ آل سعود و جنایات آنها
۲۲۱	اهداف
۲۲۱	مقدمه
۲۲۲	تاریخ آل سعود
۲۲۲	دوره اول حکومت آل سعود (۱۱۶۰-۱۲۳۵ق)
۲۲۹	دوره دوم حکومت آل سعود (از ۱۳۱۹ق تا عصر حاضر)
۲۳۳	پرسشها
۲۳۳	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۲۳۵	درس هجدهم: سلفیه زیدیه در یمن
۲۳۵	اهداف
۲۳۵	مقدمه
۲۳۶	ابن الوزير
۲۳۷	ابن الامیر صنعانی
۲۳۸	شوکانی
۲۴۰	پرسشها

۲۴۰	معرفی منابع جهت مطالعه بیش تر
۲۴۱	درس نوزدهم: سلفیه دیوبندی در شبه قاره هند
۲۴۱	اهداف
۲۴۱	دهلوی و ورود تفکر ابن تیمیه به هند
۲۴۳	مدرسه دارالعلوم دیوبند
۲۴۴	سازمان جماعت تبلیغی
۲۴۶	رابطه دیوبندیه با وهابیت
۲۴۷	پرسشها
۲۴۷	معرفی منابع جهت مطالعه بیش تر
۲۴۹	درس بیستم: افکار و گروه های منتسب به سلفیه دیوبندیه
۲۴۹	هدف
۲۴۹	مقدمه
۲۵۱	سپاه صحابه
۲۵۵	لشکر جهنگوی
۲۵۶	لشکر طویه
۲۵۷	جیش محمد
۲۵۷	تحریک نفاذ شریعت محمدی
۲۵۸	تحریک طالبان پاکستان
۲۵۸	طالبان افغانستان
۲۶۳	پرسشها
۲۶۳	معرفی منابع جهت مطالعه بیش تر
۲۶۵	درس بیست و یکم: سلفیه در شمال آفریقا
۲۶۵	اهداف
۲۶۵	مقدمه
۲۶۶	ظهور رشید رضا و تفکر ابن تیمیه در شمال آفریقا
۲۶۷	اخوان المسلمین و گسترش سلفی گری اعتدالی در شمال آفریقا
۲۶۹	اندیشه های اخوان المسلمین
۲۶۹	اعتقادات اخوان المسلمین
۲۷۰	نشانه های سلفی بودن اخوان المسلمین
۲۷۳	صفات خبری

فهرست مطالب ۱۵

۲۷۴	پرسشها
۲۷۴	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۲۷۵	درس بیست و دوم: سلفیه جهادی، سید قطب و ظهور القاعده
۲۷۵	اهداف
۲۷۸	ارباب و گروه های سلفی جهادی شمال آفریقا
۲۷۹	۱. سازمان «شباب محمد» یا «آکادمی ارتش»
۲۷۹	۲. الجهاد
۲۸۰	۳. جهاد مسلح یا التکفیر و الهجرة
۲۸۱	افغان العرب و القاعده
۲۸۲	ظهور داعش
۲۸۳	پرسشها
۲۸۳	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل پنجم: تأیید مشرک و هابیه با اهل حدیث و نقد آن

۲۸۷	درس بیست و سوم: صفات خبری، تشبیه و تجسیم
۲۸۷	اهداف
۲۸۷	مقدمه
۲۸۸	صفات خبری
۲۸۸	۱. مذهب تأویل
۲۸۹	۲. تفویض
۲۸۹	۳. حمل بر ظاهر
۲۹۰	تشبیه
۲۹۱	تجسیم
۲۹۲	تصریح علمای اهل سنت بر تجسیم ابن تیمیه
۲۹۳	ادله قائلین به رؤیت خدا
۲۹۵	نقد دیدگاه رؤیت خدا
۲۹۶	ادله شیعه بر نفی رؤیت خداوند
۲۹۸	گفتار برخی از اهل سنت بر نفی رؤیت خداوند
۲۹۹	روایات اهل بیت علیه السلام بر امکان رؤیت قلبی
۳۰۰	پرسشها

۳۰۰	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر.....
۳۰۱	درس بیست و چهارم: نبوت، رسالت، امامت و خلافت.....
۳۰۱	اهداف.....
۳۰۱	مقدمه.....
۳۰۲	تعریف نبی.....
۳۰۲	حصة پیامبران.....
۳۰۲	۱. عصمت.....
۳۰۴	۲. معصومیت.....
۳۰۶	واژه شریعی امامت.....
۳۰۷	ولایت و ولی.....
۳۰۹	پرسشها.....
۳۰۹	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر.....
۳۱۱	درس بیست و پنجم: امامت از نگاه شیعه (۱).....
۳۱۱	اهداف.....
۳۱۱	مقدمه.....
۳۱۳	امامت از منظر شیعه.....
۳۱۳	تعریف امام.....
۳۱۴	چگونگی تعیین امام.....
۳۱۶	پرسشها.....
۳۱۶	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر.....
۳۱۷	درس بیست و ششم: امامت از نگاه شیعه (۲).....
۳۱۷	هدف.....
۳۱۷	ویژگیهای امام.....
۳۱۷	الف) عصمت.....
۳۲۷	ب) علم.....
۳۳۰	پرسشها.....
۳۳۰	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر.....
۳۳۱	درس بیست و هفتم: امامت از نگاه اهل سنت (۱).....
۳۳۱	اهداف.....

۳۳۱	مقدمه
۳۳۲	تعریف امام
۳۳۳	چگونگی تعیین امام (انتصاب یا انتخاب)
۳۳۷	نقد ادله اهل سنت در تعیین امام
۳۳۷	۱. آثار صحابه
۳۳۹	۲. اثبات خلافت ابوبکر از طریق بیعت
۳۴۲	۳. تعارض نصوص امامت
۳۴۴	۴. شعار فقدان نبی بر جانشینی ابوبکر
۳۵۲	پرسشها
۳۵۳	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۳۵۵	درس بیست و هشتم: امامت از نگاه اهل سنت (۲)
۳۵۵	اهداف
۳۵۵	اوصاف امام از نظر اهل سنت
۳۵۶	عصمت
۳۵۹	افضلیت
۳۶۲	پرسشها
۳۶۲	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۳۶۳	درس بیست و نهم: معاد
۳۶۳	اهداف
۳۶۳	مقدمه
۳۶۳	امکان معاد در قرآن
۳۶۵	معاد؛ جسمانی یا روحانی
۳۶۶	دیدگاه شیعه و اهل سنت
۳۶۷	معاد روحانی
۳۷۱	پرسشها
۳۷۱	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل ششم نقد و بررسی عقاید خاص وهابیت

۳۷۵	درس سی‌ام: توحید و شرک
۳۷۵	اهداف

۳۷۵		مقدمه
۳۷۵		اقسام توحید و اختلافات موجود
۳۷۸		تعریف عبادت
۳۸۱		دلایل قرآنی تعریف صحیح
۳۸۳		پرسشها
۳۸۳		ترقی منابع جهت مطالعه بیش تر
۳۸۵		درس سی و یکم: بدعت
۳۸۵		اهداف
۳۸۵		مقدمه
۳۸۶		بدعت در لغت
۳۸۶		واژه بدعت در قرآن
۳۸۷		عناصر بدعت
۳۸۷		الف) نسبت حکم به خدا
۳۸۷		ب) اشاعه در میان مردم
۳۸۸		ج) نبود دلیل عام یا خاص
۳۸۸		بدعت حسنه و سیئه
۳۹۲		پرسشها
۳۹۲		معرفی منابع جهت مطالعه بیش تر
۳۹۳		درس سی و دوم: توسل، شفاعت و استغاثه به ارواح اولیای الهی
۳۹۳		اهداف
۳۹۳		مقدمه
۳۹۵		اقسام توسل
۳۹۵		۱. توسل به ذات (مقام یا جاه اولیای الهی)
۳۹۵		۲. توسل به دعای انبیاء و اولیا
۳۹۸		۳. درخواست حاجت از پیامبر یا ولی خدا
۴۰۱		دلایل وهابیت و نقد آنها
۴۰۳		دلایل مسلمانان بر جواز توسل و شفاعت
۴۰۳		۱. آیات قرآن
۴۰۵		۲. سنت پیامبر ﷺ
۴۰۹		دیدگاه علمای اهل سنت

فهرست مطالب ۱۹

۴۱۰	پرسشها
۴۱۰	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۴۱۱	درس سی و سوم: سفر برای زیارت قبور و بناء بر قبور
۴۱۱	اهداف
۴۱۱	مقدمه
۴۱۲	دلایل و هائیان بر منع سفر برای زیارت قبور
۴۱۲	دلایل مسلمانان بر جواز زیارت قبور
۴۱۴	اسناد باب برای یاد خیر رسول خدا ﷺ در فقه اهل سنت
۴۱۵	زنان و زیارت قبور
۴۱۷	دلایل و هائیان بر عدم جواز بناء بر قبور
۴۱۹	استدلال و سبب با برخی از امامان
۴۲۱	اثار سازنده بنای قبور اولیای الهی
۴۲۱	نقد دلایل و هائیت در منع ساخت بناء بر رؤس قبور
۴۲۴	فتاوی فقهای عامه
۴۲۴	پرسشها
۴۲۵	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۴۲۷	درس سی و چهارم: بزرگداشت موالید، وفیات، نذر و قربانی و قسم
۴۲۷	اهداف
۴۲۷	مقدمه
۴۲۸	یاد مردان خدا در قرآن
۴۳۰	عید میلاد پیامبر ﷺ نزد اهل سنت
۴۳۱	فواید برپایی مراسم
۴۳۱	نذر و قربانی برای اولیای الهی
۴۳۴	قسم خوردن به غیر خداوند
۴۳۶	پرسشها
۴۳۶	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل هفتم پاسخ به شبهات فقهی

۴۴۱	درس سی و پنجم: وضوء النبی و تبرک به وسائل و اشیاء متعلق به پیامبر ﷺ
۴۴۱	اهداف

۴۴۱	 مقدمه
۴۴۱	 آیه وضو
۴۴۲	 کیفیت وضوی پیامبر اکرم ﷺ
۴۴۳	 نحوه وضوی شیعیان
۴۴۴	 نحوه وضوی اهل سنت
۴۴۴	 انحراف وضوی شیعه و اهل سنت
۴۴۴	 ۱. شستن صورت
۴۴۵	 ۲. مسح بر سر
۴۴۶	 ۲. مسح بر سر
۴۴۸	 ۱. مسح یا شستن پاها
۴۴۹	 تبرک صحابه به تبرک و اشیاء مربوط به پیامبر ﷺ
۴۵۱	 پرسشها
۴۵۲	 معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۴۵۳	 درس سی و ششم: صلاة النبى ﷺ
۴۵۳	 اهداف
۴۵۳	 مقدمه
۴۵۳	 ۱. اختلاف در فصول اذان
۴۵۳	 الف) افزودن عبارت «الصلاة خير من النوم»
۴۵۵	 ب) حذف فراز «حی علی خیر العمل»
۴۵۵	 ج) شهادت ثالثه یا «اشهد ان علیاً ولی الله»
۴۵۸	 ۲. آمین گفتن بعد از حمد
۴۵۸	 الف) بررسی موضع شیعه
۴۶۰	 ب) بررسی موضع اهل سنت
۴۶۴	 ۳. تکتف یا ارسال
۴۶۶	 منشأ و ریشه تکفیر
۴۶۶	 قبض در روایات اهل سنت
۴۶۶	 روایات نبوی ﷺ
۴۶۷	 روایات منسوب به حضرت علی ؑ
۴۶۷	 روایات منسوب به سایر صحابه
۴۶۸	 تأمل در معنای روایت

فهرست مطالب ۲۱

۴۶۹	۴. سجده بر مهر یا زمین
۴۷۲	پرسشها
۴۷۳	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۴۷۵	درس سی و هفتم: صلاة النبی ﷺ (۲)
۴۷۵	هدف
۴۷۵	مقدمه
۴۷۵	نماز تراویح
۴۷۶	تعداد رکعات نمازهای ماه مبارک رمضان
۴۷۶	اداء اهل سنت بر نماز تراویح
۴۷۷	رد دین اهل سنت با تعداد کلام شوکانی
۴۷۸	نماز تراویح و خلیفه دوم
۴۷۹	نماز فرزند عمر
۴۷۹	روایات نهی از جماعت خواندن تراویح
۴۸۰	عدم حجیت عمل و قول خلفه دوم
۴۸۱	۲. نماز مسافر
۴۸۳	پرسشها
۴۸۳	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۴۸۵	درس سی و هشتم: خمس
۴۸۵	هدف
۴۸۵	مقدمه
۴۸۶	دیدگاه شیعه
۴۸۷	دلایل قول شیعه
۴۸۷	الف) قرآن
۴۹۱	ب) روایات اهل سنت
۴۹۱	ج) روایات شیعه
۴۹۳	مصرف خمس
۴۹۴	پرسشها
۴۹۴	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۴۹۷	درس سی و نهم: تقیه
۴۹۷	هدف

۴۹۷	معنای تقيه
۴۹۸	اقسام تقيه
۴۹۸	الف) تقيه خوفی
۵۰۰	ب) تقيه مداراتی
۵۰۱	تاریخ و رورت تقيه
۵۰۱	پایان به دو شبهه
۵۰۳	موارد استثنای تقيه
۵۰۳	ادلة مشروعه تقيه
۵۰۳	آیات قرآن
۵۰۵	۲. احکام نبوی علیه معصوم
۵۰۶	پرسشها
۵۰۶	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۵۰۹	درس چهل: سب و لعن
۵۰۹	هدف
۵۰۹	لعن
۵۰۹	لعن در قرآن
۵۱۱	لعن در روایات
۵۱۲	لعن و نفرین در میان صحابه
۵۱۳	سب
۵۱۴	پرسشها
۵۱۴	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۵۱۷	درس چهل و یکم: متعه (ازدواج موقت)
۵۱۷	هدف
۵۱۷	مقدمه
۵۱۷	تعریف متعه
۵۱۷	تاریخچه حلیت و حرمت متعه
۵۱۹	۱. نهی پیامبر ﷺ از متعه
۵۱۹	۲. نهی عمر از متعه
۵۲۱	مستند متعه در قرآن
۵۲۵	همسانی شرایط نکاح متعه با نکاح دائم

فهرست مطالب ۲۳

۵۲۶	مأمون و دستور به متعه.....
۵۲۷	زواج مسیار، راه برون رفت اهل سنت از خلانکاح متعه.....
۵۲۸	پرسشها.....
۵۲۸	معرفی منابع جهت مطالعه بیش تر.....

فصل هشتم پاسخ برخی از شبهات رایج

۵۳۱	درس چهل و دوم: نامگذاری و ازدواج.....
۵۳۱	اهداف.....
۵۳۱	مقدمه.....
۵۳۱	هم‌نامی فرزندان ائمه معصومین با خلفا.....
۵۳۴	نام‌گذاری‌های خاص.....
۵۳۷	شبهه ازدواج عمر با ام کلثوم.....
۵۳۹	ادله اهل سنت بر وقوع ازدواج عمر با ام کلثوم.....
۵۳۹	بررسی ازدواج عمر با ام کلثوم.....
۵۴۰	نظر شیخ مفید.....
۵۴۱	شبهه ربیبه بودن ام کلثوم.....
۵۴۱	نتیجه بررسی.....
۵۴۳	پرسشها.....
۵۴۳	معرفی منابع جهت مطالعه بیش تر.....
۵۴۵	درس چهل و سوم: غلو و تکفیر.....
۵۴۵	اهداف.....
۵۴۵	مقدمه.....
۵۴۵	تعریف غلو.....
۵۴۶	مخالفت ائمه علیهم‌السلام با غالیان.....
۵۴۶	مخالفت متکلمان امامیه با غلو و غلات.....
۵۴۷	تکفیر.....
۵۴۸	تکفیر به سبب بی‌انصافی و ناآگاهی برخی از فرقه‌ها.....
۵۴۹	دیدگاه علمای اسلام نسبت به تکفیر.....
۵۵۵	پرسشها.....
۵۵۵	معرفی منابع جهت مطالعه بیش تر.....

فصل نهم شیوه‌های تبلیغی وهابیت

درس چهل و چهارم: شیوه‌های تبلیغی وهابیت (۱) ۵۵۹

هدف ۵۵۹

مقدمه ۵۵۹

الف) شیوه‌های سنتی تبلیغ وهابیت ۵۵۹

۱. ارتباط با افراد تأثیرگذار جامعه (امیران و سران قبایل) ۵۵۹

۲. بهره‌گیری از عنوان مقدس «جهاد» ۵۶۰

۳. نگارش و پخش کتاب ۵۶۱

۴. از بین بردن کتابهای دیگر مذاهب و جلوگیری از نشر آنها ۵۶۱

۵. سخنرانان به بیان ساده و گیرا ۵۶۲

۶. مناظره ۵۶۳

۷. استفاده از ظرفیت مساجد ۵۶۳

ب) استفاده از بسترهای علمی و فرهنگی ۵۶۳

۱. دانشگاه‌ها ۵۶۴

۲. مراکز تحقیقاتی ۵۶۷

۳. کتابخانه‌ها ۵۶۸

۴. مدارس و بیمارستان ۵۶۹

۵. مراکز انتشاراتی ۵۶۹

پرسشها ۵۷۰

معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر ۵۷۰

درس چهل و پنجم: شیوه‌های تبلیغی وهابیت (۲) ۵۷۳

هدف ۵۷۳

ج) استفاده از رسانه‌ها ۵۷۳

انواع رسانه‌های وهابیت ۵۷۴

وظایف سایتهای اینترنتی وهابیت ۵۸۰

پرسشها ۵۸۲

معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر ۵۸۳

درس چهل و ششم: شیوه‌های تبلیغی وهابیت (۳) ۵۸۵

هدف ۵۸۵

د) ایجاد نهادهای داخلی و بین‌المللی ۵۸۵

فهرست مطالب ۲۵

۵۸۵	۱. نهادهای داخلی
۵۸۷	۲. نهادهای سازمانهای بین‌المللی
۵۹۰	ه) استفاده از فرصت حج
۵۹۲	و) عوام‌فریبی
۵۹۲	۱. نسبتهای ناروا به شیعه و تشبیه شیعیان به یهود
۵۹۲	۲. دروغ‌سازی
۵۹۲	۳. استناد به کتب معتبر حدیثی
۵۹۳	۴. نشر کتابهای دروغین
۵۹۳	۵. تحریف حدیث
۵۹۳	۶. صدور فتاوی
۵۹۳	۷. تحریف کتابهای دیگر مذاهب
۵۹۴	۸. شبیه‌سازی
۵۹۴	۹. استفاده از شعارهای عوام‌فریبی
۵۹۴	۱۰. شایعه‌پراکنی
۵۹۵	ز) تبعیض
۵۹۵	ح) تقویت قدرت سیاسی
۵۹۵	۱. عضویت در سازمانها و اتحادیه‌های سیاسی
۵۹۶	۲. ایجاد یا حمایت از احزاب سیاسی
۵۹۶	ط) استفاده از تکنیکهای انتقال پیام
۵۹۶	۱. ارائه موجز مطالب تبلیغی
۵۹۶	۲. استفاده از شیوه‌های برقراری ارتباط مؤثر
۵۹۶	۳. استفاده از تکنیکهای رسانه‌ای
۵۹۷	پرسشها
۵۹۷	معرفی منابع جهت مطالعه بیشتر
۶۰۰	فهرست منابع

پیشگفتار

مکتب حیات بخش اسلام، آخرین برنامه تکامل مادی و معنوی را عرضه کرده و از آغاز بعثت پیامبر اسلام ﷺ تاکنون سویا بخش زندگی متعالی برای بشریت بوده است. دین اسلام، شریعت الهی را تنها راه رسیدن به سعادت می‌داند و پیامبر اکرم ﷺ و امامان معصومین را راهنمای زندگی و شیاطین جن و انس را راهزنان این طریق می‌داند. فعل فرموده است.

در سراسر حیات مکتب نورانی قرآن و اهل بیت علیهم السلام، همواره دشمنان کوشیده‌اند نور پرفروغ آن را خاموش کنند تا به مقاصد دنیوی و شیطانی برسند، اما این حقیقت همواره باقی مانده و باطل همچون کف روی آب، پس از اندکی جلوه‌گر شده است.

انقلاب شکوهمند اسلامی ایران که در امتداد حرکت رانی انبیای الهی ﷺ به وجود آمد، کفر جهانی را بر آن داشت تا از راه‌های مختلف نظامی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، در پی نابودی این انقلاب باشد. با این حال، هر بار طعم تلخ شکست را احساس کرد؛ اما به‌احتمال گسترده فرهنگی را در دستور کار خود قرار داده، با ابزارها و شیوه‌های متنوع و پیشرفته، قوی‌تر و موثرتر با تمام توان دنبال می‌کند. در این راستا، یکی از مواردی که مدتهاست به صورت جدی در دستور کار خود قرار داده، گسترش ادیان و فرقه‌های ضالّه و اندیشه‌های انحرافی است.

روحانیت شیعه و حوزه‌های علمیه که مبارزه با کفر، باطل و اندیشه‌های الحادی را مهم‌ترین وظیفه خود می‌دانند، همواره سعی کرده‌اند در برابر این تهاجم گسترده بایستند و با ابطال کید آنان، چهره درخشان اسلام ناب را بر همگان هویدا سازند.

معاونت تبلیغ و امور فرهنگی حوزه‌های علمیه در همین زمینه اقدامات مؤثری انجام داده است که یکی از آنها، آموزش طلاب و فضلالی حوزه در موضوع «نقد فرقه‌ها و ادیان انحرافی» است. این

آموزشها در هفت گرایش نقد: مسیحیت، زرتشت و باستان‌گرایی، بهائیت، وهابیت، صوفیه، اهل حق و عرفانهای کاذب، ساماندهی شده است که هر ساله عده‌ای را در این دوره‌های آموزشی می‌پذیرد.

اما دلیل نبود متون آموزشی مناسب، با توجه به سرفصلهای مورد نیاز، مقرر شده است که برای تدريس در کلاسهای نقد فرقه‌ها و ادیان آماده کند که آنچه پیش رو دارید، متن درسی «نقد وهابیت» است که ابتدا سرفصلهای آن در گروه علمی نقد وهابیت به تصویب رسیده و سپس توسط ریاست محترم به رشته تحریر در آمده است.

در انتحار خود لازم می‌دانم از زحمات نویسندگان ارجمند، حجج اسلام آقایان مهدی فرمانیان، رضا بادقیان، محمد عینی‌فر، عبدالواحد بامری و سرکار خانم شیرین جانی و همچنین اعضای محترم گروه علم و هاست، ارزیابان محترم کتاب، حجج اسلام آقایان سیدکرم حسین حسینی و علی امیرخانی و نیز مدیران و ادیان معاونت تبلیغ و امور فرهنگی جناب حجت الاسلام حسین ملانوری که سعی وافری در ساماندهی مناسب این اثر داشته‌اند، تشکر کنم و از خدای بزرگ برای این عزیزان توفیق روزافزون مسئلت نمایم.

محمد حسن نبوی

معاون تبلیغ و امور فرهنگی حوزه‌های علمیه

مقدمه

اسلام عبارت است از اعتقادات، احکام، اخلاق و آداب و سننی که خاتم الانبیاء، محمد مصطفی (ص) از سوی خدای تعالی مأمور ابلاغ آن به جهانیان گردید؛ اما با انحراف در مسیر خلافت، در میان مسلمین بر سر بسیاری از آنها اختلاف به وجود آمد و باعث پیدایش فرق شد که اگر به ریسمان خدا؛ یعنی قرآن و عترت پرتنگ می‌زدند، یقیناً امروز اختلاف کم‌تری در میان مسلمانان وجود داشت.

بیش‌ترین اختلاف در حوزه اعتقادات شیعه و سنی از سبب کلامی از این اختلاف در عقیده به وجود آمد و بدعت‌ها در این حوزه شکل گرفت و مسلمانان در طول تاریخ به سه دسته بزرگ: شیعه، سنی و فرق انشعابی و هر یک از آنها بدسته‌های کوچک‌تر تقسیم شدند. اهل سنت به چهار گروه بزرگ: معتزله، اصحاب حدیث، اشاعره و ماتریدیه تقسیم شد که از دل اصحاب حدیث، سلفیه و از دل سلفیه، وهابیت، دیوبندی، سلفیه اخوانی و سلفیه جهادی بیرون آمد.

اصحاب حدیث یکی از متعصب‌ترین مذاهب اعتقادی اهل سنت‌اند که خود را حق و نایه فرق را باطل می‌دانند و حتی اشاعره و ماتریدیه را قبول ندارند. تعصب و تندروی ایشان نسبت به مخالف، بسیار شدید و در طول تاریخ باعث خونریزیهای فراوانی شده است.

از دل اصحاب حدیث، به وسیله یکی از علمای آنان؛ یعنی «ابن تیمیه» سلفیه به وجود آمد و از دل سلفیه ابن تیمیه‌ای «وهابیت» ظهور کرد. گرچه وهابیان خود را سلفی می‌نامند؛ اما هیچ شباهتی به آنان ندارند؛ زیرا لفظ سلف از قرن اول تا هفتم به معنای لغوی خویش به کار می‌رفت و به علمای قرون پیشین مورد اعتماد اصحاب حدیث اطلاق می‌شد تا اینکه ابن تیمیه در قرن هشتم

ظهور کرد و مفهوم لفظ سلف را مضیق ساخت و آن را به «صحابه و تابعین و علمای قرن اول تا سوم مورد اعتماد اصحاب حدیث» محدود کرد و منهج و روش علمی سلف را «أخذ عقاید از نصوص و عدم برتری عقل بر نص» معرفی نمود.^۱

ابن تیمیه با این کار خود لفظ سلفیه را معادل اصحاب حدیث قرار دارد و بیش‌ترین تأکید را بر اصول سنت «احمد بن حنبل» نهاد؛ اما مسائل جدیدی به آن افزود که موجب تفرقه در جهان اسلام گردید.^۲

خارج چهار قرن دیدگاه‌های ابن تیمیه مورد توجه دانشمندان سنی و اصحاب حدیث قرار نداشت. تا آنکه «عبد الوهاب» در قرن دوازدهم در عربستان ظهور و تمام بدعت‌های ابن تیمیه را با شرط بیش‌تری تکرار کرد. بیش‌ترین تأکید وی به مسائل جدیدی بود که ابن تیمیه مطرح ساخته بود. وهابیون به پیروی از ابن تیمیه خود را سلفیه نامیدند و در بخش اعتقادات با پیروی از اصحاب حدیث و ابن تیمیه ظاهر حاشا تأکید کردند.

بنابراین، می‌توان گفت که مبانی فکری وهابیت، همان مبانی فکری اصحاب حدیث است که با برخی مفاهیم تازه تأسیس ابن تیمیه مد و مرجع سه موضوعات جدیدی را ایجاد کرده است. عقاید عام وهابیت همان عقاید عام اصحاب حدیث است که نگاه انسان‌وار و تشبیهی به خدا دارد و عقاید خاص وهابیت، همان اجتهادات جدید ابن تیمیه است که با افراط بیش‌تری به عنوان عقیده سلف از سوی وهابیت مطرح می‌شود؛ عقایدی که هیچ ریشه‌ای در عقاید سلف ندارد و هیچ چیز جدیدی به ارمغان نیاورده است، مگر خشونت، تندروی، تکفیر و تفرقه.

در این نوشتار ابتدا به فرق و مذاهب، علی‌الخصوص تفکر اصحاب حدیث و مفاهیم جدید ابن تیمیه پرداخته و در ادامه به تاریخ وهابیت نگاهی می‌اندازیم و با تبیین مبانی و عقاید عام و خاص وهابیت، به نقد آنها می‌پردازیم.

۱. ر.ک: الاصول المنهجية للعقيدة السلفية، محمد فريجة، صص ۲۸ و ۱۰۰-۱۰۲؛ الفتاوى الكبرى: ابن تیمیه، ج ۲، ص ۴۱.

۲. ر.ک: العقيدة الوسطية، ابن تیمیه، صص ۵-۲۷.